

IVAN OČAK

VLADIMIR ČOPIĆ KAO NOVINAR

Ivan Očak
Zagreb

UDK:07:929 Čopić
Izvorni znanstveni rad
Ur.:1989-09-01

U bogatoj historiografiji o Čopiću jedva da se i govori o njegovu novinarskom i prevodilačkom radu. U ovom se radu taj nedostatak ispravlja. Konkretnim primjerima prikazan je redaktorski, autorski i prevodilački rad V. Čopića, bivšeg đaka Senjske gimnazije a kasnije visokog funkcionera KPJ i međunarodnoga radničkog i komunističkog pokreta.

Vladimir Čopić bio je đak Senjske gimnazije. Ta je činjenica, zbog visokoga akademskog i humanog značaja te ustanove, ostavila dubok trag na cijelom njegovu životu. Čopićevo obrazovanje kasnije se dopunjavalo na Zagrebačkom sveučilištu, u Međunarodnoj lenjiskoj školi (MLŠ) u Moskvi i na životnim revolucionarnim školama. Iz njegove bogate biografije vidimo da se već u prvim gimnazijskim danima posvetio politici te da je prošao put od nacionalnog hrvatskog revolucionara do marksista, komunista najvišega prtijaskog ranga: kao sudionik oktobarske socijalističke revolucije u Rusiji, kao jedan od osnivača i predsjednik Jugoslavenske komunističke grupe Ruske komunističke partije (boljševika) u Sovjetskoj Rusiji. Vratio se u zemlju zimi 1918. kao zamjenik sekretara CK Komunističke partije (boljševika), Srba, Hrvata i Slovenaca, te je kao takav bio jedan od organizatora i prvi organizacioni sekretar Socijalističke radničke partije Jugoslavije (komunista) i zatim član najvišeg rukovodstva novoorganizirane Komunističke partije Jugoslavije. Nakon završene MLŠ bio je predstavnik Izvršnoga komiteta Komunističke internacionale u KP Čehoslovačke, a poslije toga član Politbora CK KPJ. Od godine 1937. bio je vojskovođa-komandant XV. internacionalne brigade u Španjolskoj za vrijeme građanskog rata, odnosno nacionalnooslobodilačke borbe Španjolske. Na poziv Komiterne povučen je u Moskvu, gdje je uskoro krajem 1938. nestao u staljinističkim čistkama. Nevino je optužen i tek u naše dane poslije XX. kongresa Komunističke partije Sovjestkog Saveza rehabilitiran.

O Čopiću je u historiografiji rečeno mnogo.¹ Dana mu je najviša ocjena kao partijskom funkcioneru, kao herojskom borcu za pobjedu socijalizma u svojoj zemlji i u čitavom svijetu. Međutim, u njegovim političkim biografijama možda je suviše malo rečeno o njegovu radu izvan organizaciono partijske djelatnosti, o njemu kao čovjeku pera, kao prevodiocu i obrazovnom pjevaču. Želio bih ovim člankom dopuniti stranice biografije. Iako mu je glavna preokupacija bila politika, revolucionarna djelatnost, ona je nosila pečat svega njegova djelovanja. On se je uzdigao iznad uske partijske profesionalnosti, što je govorilo o njegovu širokom kulturnom dijapazonu, o njegovoj svestranosti.

U listi kandidata za izbore godine 1920. u Ustavotvornu skupštinu predstavio se kao »novinar iz Senja«. ² To isto »novinar« zapisao je u anketi ispunjenoj u Moskvi 1. rujna 1927. kao predavač Komunističkog univerziteta nacionalnih manjina Zapada (KUNMZ). Ovdje je upisao i da je bio član Saveza novinara Jugoslavije. ³ U SSSR-u je s takvom strukom pripadao Sindikatu prosvjetnih radnika. ⁴

Kad je riječ o njegovoj novinarskoj djelatnosti, treba ipak naglasiti da je ona bila potčinjena njegovu revolucionarnom djelovanju i da je bila dosta fragmentirana i s obzirom na težak način života u ilegali, i emigraciji, i s obzirom na težak način života u ilegali, i emigraciji, i s obzirom na dosta česte policijske progone u domovini i u emigraciji.

U biografiji je spomenuo svoje novinarsko znanje, a nije istakao da je osim materinskog jezika poznao i njemački, engleski, češki i ruski. Nije također naglasio da je imao, kako reče M. Krleža »baršunasti bariton«, koji je bio kultiviran, i da je osim narodnog repertoara imao i operni. Prema tvrdnji Edvarda Kardelja, koji se s Čopićem prvi puta sreo u Moskvi kad je Čopić bio partijski predstavnik KPJ u Izvršnom komitetu Komunističke internacionale (IKKI), Čopić je imao čak snimljenu gramofonsku ploču. Prema sjećanjima njegova životnog druga Sonje, Čopić je često (dakako u šali) govorio da je najveći pjevač među političarima i najveći političar među pjevačima. Dok je bio u Pragu, a zatim u Beču, slobodno je vrijeme obično iskoristio za posjećivanje opere. Osim toga, dok je bio u Moskvi kao student MLŠ, dolazio je u Internacionalni klub jugoslavenskih političkih emigranata, gdje je istupao s predavanjima, a još je češće sudjelovao u pjevačkom klubskom zboru, tada popularnom u Moskvi.

Prema kazivanju Rodoljuba Čolakovića Čopić je u momentima umora od partijskog rada govorio da je »zalutao u politiku«, te kako bi pokretu više služio da je otputovao u Ameriku i tamo organizirao koncertne turneje (gdje bi i sam pjevao) po gradovima u kojima žive naši iseljenici, odnosno ekonomski emigranti. Ali takvi razgovori bili su samo trenutačni. Pjevanje, opera, bljesak pozornice ostali su mu kao neka utjeha u trenucima kad mu je dotužilo sivilo i jad emigrantskog života. ⁵

Novinar partijske štampe

Koliko se uspjelo ustanoviti, prvi članak V. Čopića objavljen je u službenom glasilu Sovjetske vlade *Izvestija* ljeti 1918. Naime, V. Čopić je u Moskvi kao sekretar Jugoslavenske komunističke grupe RKP (b) imao dosta neprilika s djelatnošću još jedne jugoslavenske organizacije koja je djelovala suprotno od rada Partije. Bila je to Jugoslavenska re-

BILJEŠKE

1. Vidi bibliografiju radova o V. Čopiću, Ivan Očak, Vojnik revolucije, Život i rad Vladimira Čopića, Zagreb, 1980, 373-375.

2. Arhiv Hrvatske (AH), f. PUPZV IV-9 35021-46875/1920.

3. Arhiv CK SKJ, f. Jugosloveni u SSSR-u, Č 6.

4. Ivan Očak, n.dj., 347.

5. Rodoljub Čolaković, Kazivanje o jednom pokoljenju, Sarajevo, 1968, knj. II, 485.

volucionarna federacija (JRF) koje na čelu je bio zagrebački advokat Mijo Radošević, koji je u to vrijeme stigao u Moskvu kao predstvanik Hrvatsko-Slavenske socijal-demokracije s neke evropske konferencije. Uspjevši sovjetske vlasti uvjeriti u lojalnost Radošević je dobio dozvolu da sakuplja jugoslavenske zarobljenike, ali ne za borbu na strani Sovjeta, što je Jugoslavenska komunistička grupa ocijenila kao kontrarevolucionarni akt. Zato je partijska grupa povelala otvorenu bornu protiv JRF i njene djelatnosti, a u prvom redu protiv M. Radoševića. Osobito se borba zaoštrila poslije ubojstva njemačkog ambasadora u Moskvi Mirbacha i za vrijeme istupa čehoslovačkoga kontrarevolucionarnog korpusa protiv Sovjetske Republike i iskrcavanja engleskih intervencionih trupa na sjeveru Rusije.

Nastojanjem Jugoslavenske komunističke grupe članovi JRF bili su uhapšeni. Da bi se oslobodili iz zatvora, rukovodioci JRF dali su izjavu za štampu u kojoj se pozivaju jugoslavenski ratni zarobljenici i članovi JRF da istupe protiv kontrarevolucionarnog korpusa. Isti dan kad je u listu *Izvestija* objavljen spomenuti poziv, istupio je u istom listu i sekretar Jugoslavenske komunističke grupe V. Čopić. U članku pod naslovom *Posljednariječ Jugoslavenske federacije*⁶ On je tvrdio da je ova bila organizirana francuskim novcem i da je imala zadatak od Jugoslavena u Rusiji stvoriti odrede koji će se boriti na strani englesko-francuskih intervenata na Murmanskoj fronti i na stra-

Sl. 77 – Učenici VI. raz. Senjske gimnazije. Stoje od lijeva: M. Majnarič, P. Rogič, V. Čopić, podvornik J. Cvitovac, sjede od lijeva: F. Vukelić, M. Majerle, I. Marijan, V. Cvitković

⁶ *Izvestija*, Moskva, 22. VIII. 1918, br. 177.

ni Čehoslovačkog korpusa. Čopić zatim nastavlja: »Tko je, ako ne oni, primoravao srpske i crnogorske vojnike koji su bježali iz austrijskog zarobljeništva u Rusiju i druge Južne Slavene koji žive u Sovjetskoj Rusiji da se prijavljuju u srpske bataljone u Arhangelsku i Murmansku, da bi poslije izvršavali volju engleskih razbojnika i pod njihovom komandom bacili se na ruski proleterijat u momentu najtežeg borbenog iskušenja za njega i svjetski proleterijat...« Čopić razobličava i njihov »poziv na neutralnost« i drži da je rukovodstvo JRF trebalo pozvati sve Srbe, Hrvate i Slovence koji su sposobni da nose oružje »...da se odlučno bore protiv engleskih, francuskih, njemačkih i drugih razbojnika...« Što se tiče poziva, on drži da je zakasnio, jer srpski, hrvatski i slovenski radnici i seljaci nisu čekali rezoluciju ove gospode iz zatvora, nego su se već odavno odlučno borili za sovjetsku vlast i branili tekovine socijalističke revolucije u Rusiji, na češkim i drugim frontovima. Dalje drži da su Jugoslaveni u Rusiji već odavno shvatili »...kako je sloboda i pobjeda ruskog proleterijata istovremeno i naša sloboda i naša pobjeda, a smrt ruskog proleterijata naša je smrt«. Njihov poziv imao je za cilj samo njihov spas iz zatvora.

Sl. 78 — Vladimir Čopić, učenik Senjske gimnazije, istaknuti revolucionar, novinar, urednik partijskih novina, snimak iz 1931.

Na temelju ove kritike JRF je krajem godine bila rasformirana i zabranjena.

U tijeku ljeta i jeseni Čopić je nastavio pisati u istom duhu u organu Jugoslavenske komunističke grupe listu *Vsemirnaja revolucija* i glasilu Federacije inozemnih komunističkih grupa listu *Kommuna*. Za sada nije moguće ustanoviti koliko je članaka tada objavio, jer ne raspolazemo svim brojevima listova, a osim toga, kao što je bio običaj, članci se nisu potpisivali osim u rijetkim iznimkama. Ipak o nekima znamo. Tako je povodu godišnjice oktobarske revolucije Čopić objavio članak u spomenutim listovima. U članku *Godišnjica revolucije*⁷ on karakterizira oktobarsku revoluciju kao prvu u svijetu socijalističku revoluciju radnika i seljaka a sovjetsku vlast kao državu koja je dala zemlju seljacima, tvornice radnicima, a škole i prosvjetu djeci radnika i seljaka. Zaštitnik ovih izvojevanih prava bila je Crvena armija. Prva godina stvaranja radničko-seljačke države-prva je godina njene pobjede. Ali protiv nje digla se buržoazija cijelog svijeta. Čopić se obraća Jugoslavenima koji se bore u Murmansku »pod engleskom komandom protiv sovjetske vlasti« i onima koji se bore na strani »bijelih« Čehoslovaka, kao i onim Jugoslavenima koji na čelu sa srpskim kraljem guše revoluciju-vladajski ustanak u Bugarskoj. Za sve njih kaže on, još nije kasno da okrenu svoje oružje protiv neprijatelja ruskih radnika i seljaka. Prijeti im sudom povijesti: »Ako to ne učinite što prije, i ako ćete se i dalje slijepo pokoravati buržoaziji i oficirima, povijest će vas osuditi kao grobare svoje vlastite slobode.«⁸

Čopićevi članci tih vremena potvrđuju njegovu apsolutnu privrženost idejama Oktobra i njenog vođe V. I. Lenjina.

Nakon Drugog kongresa KPJ (na kojem je između ostalog Mijo Radošević razobličen i izbačen iz KPJ) započela je polemika između Čopića i njega, jer je Radošević započeo kampanju napada na partiju i Čopića. Čopić mu je odgovarao na stranicama partijskog organa lista *Novi svijet*,⁹ ponovo raskrinkavajući provokatorski lik Radoševića, koji je u Rusiji bio »desna ruka spskog poslanika Spalajkovića« te je radio u interesu srpske vojne misije i francuske vlade. Osim toga raskrinkava ga kao klevetnika koji je pred jugoslavenskom policijom tvrdio za Čopića da je dobavljaio boljševičke dokumente, zbog čega je odmah nakon dolaska u zemlju bio uhapšen. Čopić završava svoj polemički članak: »Sve tvrdnje koje se odnose na Radoševićev rad u Rusiji potvrdit će stotine drugova komunista koji su bili u Rusiji...« A što se tiče vlastitog rada, kaže: »...izjavljujem da sam u svako doba spreman da za svoja djela odgovoram pred revolucionarnim sudom, kome nadam se, neće umaći Mijo Radošević«.

Uskoro se zaista potvrdila istinitost Čopićevih tvrdnji: M. Radošević našao se i ovog puta na strani buržoazije i Monarhije. Čopićevi članci u novinama kao i govori na mitinzima početkom 20-ih nosili su partijsko-propagandni karakter, što je odgovaralo vremenu.

U vezi sa smrću vođe sovjetske države i ideologa oktobarske revolucije V. I. Lenjina u siječnju 1924. V. Čopić je objavi letak u kojem je u ime jugoslavenskog proleterijata izrazio ljubav i poštovanje prema »milom učitelju i vođi«.

Kao sekretar Pokrajinskog komiteta KPJ za Hrvatsku i Slavoniju i Oblasni sekretar Nezavisne radničke partije Jugoslavije imenovan je i za urednika partijskog lista *Borba*. U listu je pisao o teškom socijalno-ekonomskom položaju i krizi u zemlji: »Jugoslavenska

7. *Kommuna*, Petrograd, 7. XI, (25. X), br. 29. Članak je objavljen na prvoj stranici uz portret V. I. Lenjina

8. *Vsemirnaja revolucija*, 6. XI, 1918, br. 29. Članak je objavljen na prvoj stranici uz portret V. I. Lenjina

9. *Novi svijet*, 28. III, 1920.

privreda, koja predstavlja samo jednu kariku na evropskom privrednom lancu, preživljava istu krizu. Besposlica, taj neminovni pratilac svake krize, zahvatila je strahovite razmjere, tako da danas imamo četvrt milijuna besposlenih u agrarnoj Jugoslaviji. Izbacivanje radnika sa posla, zatvaranje poduzeća, besposlica, redukcija činovnika, iseljavanje, sve veće siromašenje širokih masa, skupoća, glad i bijeda, to je slika te, kako se to voli isticati, od prirode bogate Jugoslavije...«¹⁰

Za vrijeme Čopićeva urednikovanja u *Borbi* su objavljivani, osim spomenutoga, proglašeni, izborne liste kandidata komunista i simpatizera kao i svi partijski materijali i obilježavanja revolucionarnih godišnjica (Internacionalni dan žena, godišnjica Pariške komune, godišnjica oktobarske revolucije itd.). Čopićevo uredništvo objavilo je također zanimljivu anketu čitalaca¹¹ iz koje se vidi što čitaoci najviše traže. Rezultati te ankete pokazuju da se najviše traže informacije o Sovjetskom Savezu, o položaju seljaka i radnika, o tome da se ekavica kojom se štampa *Borba* ispravi u ijekavicu itd. *Borba* se u to vrijeme tiskala u 5000 primjeraka.

Pri Čopićevu hapšenju u srpnju 1924, nakon ilegalnog povratka iz Moskve gdje je sudjelovao kao delegat CK KPJ na V. kongresu Komiterne, Čopić je između ostalog bio optužen za uređivanje i autorstvo mnogih članaka u *Borbi* i *Radničkoj borbi*. U optužnici se navode brojevi i članci »...sadržajem kojih da je pozivao i dražio na nepokornost prema zakonima, naredbama ili zakonskim naredbama vlasti, pa time počinio prestupljenje protiv zakona, vlasti, javnog poredka označeno u 91 skz odnosno da je uvredio i prozrenju izložio vladajućeg kralja i time počinio prestupljenje protiv vladara... i time počinio zločinstvo protiv otečestva...«¹²

U *Borbi* su čitaoci često obaviještavani o policijskim zabranama pojedinih brojeva. Tako je u broju od 29. svibnja 1924. rečeno da je Kraljevsko državno odvjetništvo u Zagrebu zabranilo raspačavanje broja 18 od 22. svibnja »...radi u njemu otisnutog cijelog članka pod naslovom 'Na nove borbe' na strani I. od početka do kraja, jer sadržava uvrede vladaoca, a osim toga se njima posredno pozivaju građani da silom mijenjaju Ustav...«¹³ Ovdje se ne spominje autor članka, ali je jasno da za njega odgovara urednik. Ispod ove obavijesti redakcija (a to je po svoj prilici Čopić) je dala svoj komentar: »Drugovi Satrapski P[lašić] i P[ribićevićevski] režim hoće da uguši našu štampu. On hoće da nam otme iz ruke naše najmoćnije oružje, da bi nas, razoružane, onesposobio za borbu protiv kapitalističke tiranije i pljačke. Dokažimo da su svi njegovi napori uzaludni, dokažimo mu da mi volimo našu revolucionarnu štampu. Pojačano skupljanje dobrovoljnih priloga i savjesno plaćanje pretplate treba da bude naš odgovor na svaku zapljenu *Borbe*.«¹⁴

Čopić je zbog svega toga odgovarao pred sudom.

Posljednji broj *Borbe* pred konačnom zabranom, što ga je uređivao Čopić, bio je br. 25 od 10. srpnja 1924. Ovaj broj je izašao u dva izdanja. U prvom je zaplijenjen članak pod naslovom *U borbi protiv reakcije*, a koji je vjerojatno pisao sam Čopić. Drugo izdanje bilo je bez ovog članka.

Zbog čestih zabrana *Borba* je uskoro počela izlaziti pod naslovom *Radnička borba*. U prvom broju od 11. rujna objavljen je urednikov uvodnik pod naslovom *Za*

10. *Borba*, 8. VI, 1924, br. 16.

11. Isto, 14. VI, 1924. S. Koprivica-Oštrić, Vladimir Čopić kao oblasni sekretar i urednik *Borbe*. Zbornik: *Vladimir Čopić Život i djelatnost. Materijali znanstvenog skupa u Senju*, Rijeka 1978, 194-195.

12. *Borba*, 29. V, 1924, br. 19

13. Isto

14. Isto

slobodno djelovanje radničkih organizacija. U članku se oštro kritiziraju vladine mjere o zabrani legalnih radničkih organizacija (NRPJ, Nezavisnih sindikata i Saveza radničke omladine). Autor drži da je taj akt »nasilničke Pašić-Pribičevićeve vlade« bio početak »... jednog niza napadaja koje je ona spremala protiv radničkih organizacija, kao i protiv onih partija koje se bore protiv hegemonije srpske buržoazije, u namjeri da pripreme teren za krvave izbore...« O značaju izlaska *Radničke borbe* Čopić je tom prilikom pisao: »...mi postavljamo sebi kao jedan od prvih i glavnih zadataka: borbu za slobodu djelovanja borbenih radničkih organizacija, borbu za politička prava radničke klase«. On se obraća i seljačkim masama »okupljenim u HSS, da nas u našoj borbi pomognu, jer naša borba ujedno je i njihova borba. Dokle god radnička klasa stenje pod udarcima reakcije, dotle je i hrv[ataskim] seljacima onemogućeno sa uspjehom voditi borbu i postići svoj cilj: samoodređenje hrv[ataskog] naroda i seljačko-radničku republiku. U toj borbi seljaci mogu računati samo na jednog saveznika koji će do kraja ići sa njima, taj je radnička klasa«. Kao što se iz ovoga vidi, Čopić ratuje za savez radnika i seljaka.

Od godine 1926. Čopić je student Međunarodne lenjinske škole u Moskvi. Aktivan je ovdje u novinarskom poslu. Iste godine u armijskom listu *Krasnaja zvezda* (Crvena zvijezda) objavljuju na cijeloj stranici opširan članak pod naslovom *Lenjin u svijesti radnika i seljaka Jugoslavije*.¹⁵ Pišući o značenju Lenjina za jugoslavenske radnike, Čopić to ilustrira odnosom ne samo prema Lenjinu, ne samo političara kao što je Stjepan Radić i njegova Hrvatska seljačka stranka već i odnosom kulturnih radnika. On kaže da Lenjin duboko živi u svijesti radnika i seljaka, ali »...sve više postaje svojina naročito hrvatske literature i umjetnosti. Najbolji pisci pisali su o njemu i divili se njegovom geniju« Citira, jednog od najboljih hrvatskih pisaca M. Krležu, koji je u povodu Lenjinove smrti napisao jedan od najboljih eseja o Lenjinu u Kraljevini SHS. Dalje kaže: »Najpoznatiji savremeni kipar, Hrvat Meštrović, koji se proslavio u čitavom svijetu kipom narodnih heroja (Kraljević Marko i dr.) izradio je Lenjinovo poprsje. Slikar Kljaković narisao mu je portret...«

U vremenu od 1930. do 1931. Čopić je bio predstavnik Izvršnog komiteta Komunističke internacionale u CK KP Čehoslovačke u Pragu. Prema dosta uvjerljivim podacima češkog povjesničara dr. Jaroslava Opat¹⁶ Čopić je u to vrijeme od travnja 1930. do studenog 1931. objavio navodno seriju članaka u partijskom listu *Rude pravo* pod pseudonimom *Novak*. Riječ je o slijedećim člancima: 10. IV. 1930: *Některé otázky organizační práce* (Neka pitanja organizacionog rada); 30. VII. 1930: *Co se děje v době příprav k V. sjezdu ROI* (Što se odigrava u vreme priprema za V. kongres Crvene sindikalne internacionale); 23. VIII. 1930: *Jak organizovati molorolnky* (Kako organizirati sitno seljaštvo); 23. IX. 1930: *Boj proti oportunistu v organizační práci* (Borba protiv oportunistima u organizacionom radu); 28. IX. 1930: *Boj proti oportunistu v proxi-nepříteli ve vlastních řadách!* (Borba protiv oportunistima u praksi-neprijatelja u vlastitim redovima); 8. XI. 1930: *Usneseni UV a výsledky schůzi krajských vedem strany* (Odluka CK i rezultati zasjedanja oblasnih rukovodstva partije); 18. XI. 1930: *Některé zkušenosti z naši nezamestnanyme* (Neka iskustva našeg rada među nezaposlenima); 28. I. 1931. *Velby do závodních rad v severních Čechách* (Izbori u tvornička vijeća u sjevernoj Češkoj); 11. XII. 1931: *Odpovědi na článek o ukolech závodní buňky* (Odgovor na članak o

15. Senjko [V. Čopić]. Lenjin v soznanii rabočih i krestjan Jugoslavii. *Krasnaja zvezda*, 21. I. 1926, N° 47, 611.

16. Dr Jaroslav Opat. Vladimir Čopić i Čehoslovačka. Vladimir Čopić život i djelo, 237.

zadacima tvorničke ćelije PŽ); 24. XII. 1931: *Ukoli závodni buňky PZ v Kladné* (Zadaće tvorničkih ćelija u Kladnu).

U novom privremenom rukovodstvu KPJ, koje je sredinom 1932. organizirao Josip Čožinsky Gorkić, Čopić je kao član tog rukovodstva bio zadužen za tisak i za izdavanje partijskog organa lista *Proleter*. Njegov drug Miroslav Krleža sjeća se da mu je pri susretu u Münchenu u partijskom rukovodstvu koje se tada nalazilo u ovom gradu, pomagao u redigiranju članka u *Proleteru*. Što je i koliko Čopić u to vrijeme i kasnije objavljivao u *Proleteru*, teško je točno utvrditi s obzirom na to da se članci nisu potpisivali. Ali se iz zapisnika sjednica CK KPJ ipak može saznati za neke Čopićeve članke. Prema ovim podacima vidi se da je 11. siječnja 1933. bio zadužen da napiše članak u *Proleteru* broj 2 za veljaču 1933. pod naslovom *Boriti se protiv pripremanja rata*. Slično se može pretpostaviti i za članak *Lenjinizam pobjeđuje* u broju 2 za siječanj 1933. jer je već ranije pisao o Lenjinu.

Iz zapisnika CK KPJ saznajemo također da je Čopić u srpnju iste godine pisao brošuru o trockizmu, točnije o trockističkom procesu u Moskvi.¹⁷

Godine 1934. produžio je suradnju u *Proleteru* (prema zapisnicima CK KPJ). O tome čitamo u zapisniku sjednice od 13. travnja: »Winter [V. Čopić] da napiše u sljedećem broju *[Proleter]* članak o predstojećim izborima u gradskim općinama sa samokritičkom ocjenom partijske taktike u prošlim izborima za seoske općine...«¹⁸ Takav članak objavljen je u *Proleteru* pod naslovom: *Boljševički ispravljati greške*¹⁹ Ovdje Čopić kaže da je raspisivanje općinskih izbora od strane vojno-monarhističkih vlasti »...bio manevar izazvan katastrofom koja je prijetila diktaturi, kao i pritiskom revolucionarnog poleta, a sa ciljem da ovu diktaturu zamaskira 'demokratskim' formama...« Čopić kritizira i CK KPJ, koji je izveo »...pogrešan zaključak, da bi svako učestvovanje u izborima, čak i pri postavljanju samostalnih revolucionarnih kandidatskih lista predstavljalo sankcioniranje ove izborne koalicije i podupiranje fašističkog manevra ...Što se tiče taktike CK u paroli 'aktivnog' bojkota nasuprot 'pasivnom' bojkotu, koji je propagirao jedan dio opozicionih partija, bila bi samo onda pravilna kada bi ... u Jugoslaviji bila revolucionarna situacija, tj. takva, da bi revolucionarni talas ponesen pravim aktivnim bojkotom ... bio naš rad«. Nakon detaljne analize Čopić zaključuje: »Partija treba da iz ove pogreške izvuče iskustvo u pravcu podizanja razumijevanja članstva za boljševičku taktiku, u pravcu pravilnog reagiranja na sve ostale i moguće manevre, koje režim poduzima u cilju iskorištavanja demokratskih iluzija masa. Svaki 'demokratski' manevar fašizma mi moramo pretvoriti u polaznu točku za mobilizaciju mase protiv fašizma.«²⁰

Budući da je u toku 1934/35, kao partijski predstavnik CK KPJ pri Izvršnom komitetu Komunističke internacionale dosta često istupao s predavanjima u Internacionalnom jugoslavenskom politemigrantskom klubu u Moskvi i sudjelovao u radu pjevačkog zbora Kluba, nije isključeno da je pisao i za informacijski organ Kluba novine *Bilten*. Međutim, kako se članci u tim novinama nisu potpisivali, ostaje samo pretpostavka o njegovoj suradnji. Slično se može reći i za Čopićevu suradnju u partijskom časopisu *Klasna borba* koji je izlazio s prekidima od 1926. do 1937.

Nakon Travanjskog plenuma CK KPJ 1936. na kojem je formiran novi sastav Politbiroa CK KPJ i u koji je ponovo ušao V. Čopić, on je zajedno s Štefekom Cvijićem i Josi-

17. Arhiv Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske (AIHRPH), f. KI MF-107/429, kut. 697

18. Isto

19. *Proleter*, srpanj 1934, br. 4-5.

20. Isto

pom Čižinskym Gorkićem bio zadužen za partijsku štampu. O Čopićevu radu na tom polju imamo podatak Rodoljuba Čolakovića, koji je tada bio na radu u Beču, gdje je i CK KPJ imao svoje sjedište. Čolaković kaže da se svake nedjelje sastajao s njim i pomagao mu u uređivanju lista *Proleter* koji se u to vrijeme tiskao u inozemstvu i ilegalno prebacivao u Jugoslaviju. Čolaković piše: »Pomagao sam mu u redigiranju nekih članaka i dopisa. On nije volio redaktorski posao i vrlo je teško pisao. Pričao mi je da ponekad sjedi nad ravnodušnom bijelom hartijom satima i da neki članak počinje po deset puta. Srećom Proleter je izlazio jedanput mjesečno, u njemu su pisali svi članovi rukovodstva, tako da je Čopić mogao s takvim novinarskim sklonostima biti odgovoran za uređivanje i redovno izlaženje lista.«²¹ Teško je složiti se potpuno s Čolakovićem, jer se radilo o vremenu kad je Čopić preživljavao veliku krizu zbog sukoba s Gorkićem u CK KPJ.

U razdoblju od 1936. do 1938. Čopić je malo pisao zbog spomenute krize i odlaska u Španjolsku da se bori u građanskom ratu.

Godine 1936, nakon izbijanja građanskog rata u Španjolskoj, svojski se angažirao u tom pogledu. Dobio je najprije zadatak da piše pismo u Zagreb Srećku Šiloviću, a preko njega i Krleži. Pisao je »...ono što se događa u otadžbini Don Karlosa već je samo po sebi ogroman događaj... Strepim pri pomisli da do toga može doći, jer 1914-1918. nije bila ni-

Sl. 79 – Potpukovnik Vladimir Čopić, komandant XV. internacionalne brigade u sastavu španjolske republikanske armije, Albaseta 1937.

21. Rodoljub Čolaković, Kazivanje, kni. II, 484-485.

šta u poređenju što bi ta konfrotacija značila za čovječanstvo. Dođe mi da izađem na ulicu i da zovem ljude da se trgnu iz ove letargije u kojoj se nalaze... Udarajte na sva zvona, zovite u pomoć onim divnim borcima iberskim! Pogovori s Fricom [Krlježom] i kaži mu da očekujem od njega da on pokrene akciju. Bilo bi vrlo dobro da se započne jednom brošurou koju bi mogao napisati Fric ili njegov bogodani prijatelj [A. Cesarec]...«²²

Uskoro će se i sam V. Čopić naći u Španjolskoj kao ratnik, najprije kao komesar, a onda komandant XV. internacionalne brigade. Ovdje je više puta pisano o njemu kao hrabrom komandantu u listu bataljona *Dimitrov*. Ali se uskoro i sam javio s opširnim člankom u listu *Dimitrovac* pod naslovom *Dimitrovci na fronti Harama*²³ koji je potpisan njegovim punim imenom i prezimenom. U tom članku, kao komandant brigade, detaljno opisuje kako je tekla borba brigade na Harami. U sastavu Čopićeve brigade prvi put je istupio bataljon *Dimitrov*. Čopić ovdje između ostalog daje visoku ocjenu boraca bataljona, u kojem je bilo dosta Jugoslavena. On piše: »U tim historijskim bitkama na rijeci Harami XV. bataljon, koji nosi ime najslavnijeg neustrašivog antifašističkog borca Dimitrova, pokazao je izvanredan primjer junaštva i izdržljivosti. Bez hrane i bez vode- jer naša intendatura tada još nije bila dobro organizovana, borci bataljona Dimitrov izdržali su atake fašista i odgovarali kontra-atakima. Pred pozicijom bataljona Dimitrov ležale su gomile fašista...77 dana izdržao je bataljon Dimitrov zajedno sa čitavom brigadom u prvoj liniji. Već sam taj fakt ima ogromno značenje i svjedoči o izvanrednom moralu bataljona i brigade. U historiji modernih ratova rijetko se nalaze primjeri takve izdržljivosti. Samo trupe s izvanrednim moralom mogu da pokažu takav primjer...« Ističe i poimenice borce koji su se odlikovali junaštvom u borbi i navodi primjere. Značenje njegovih ocjena veliko je i zbog toga što ih je dao u članku sam komandant brigade. Uz članak se nalazi i Čopićeva fotografija i tekst koji je napisao generalni sekretar CK KPJ Josip Čižinsky Gorkić:.. Mi se ponosimo da je naš zemljak, bivši komunistički poslanik i zaslužni drug Vladimir Čopić, komandant jedne od inaternacionalnih brigada.«

Prema vlastitom kazivanju, u anketi ispunjenoj u Španjolskoj, V. Čopić je bio također suradnik organa Komiterne lista *Correspondent international*.²⁴

Detaljnija bibliografija publicističkih radova V. Čopića čeka svog istraživača. Ali na temelju onoga što je ovdje pokazano može se reći da je Vladimir Čopić bio novinar revolucionarnog tiska.

Prevodilac

V. Čopić se bavio dosta intenzivno i prijevodima, unatoč partijskoj zauzetosti. Rezultat boravka u Rusiji od 1915. do 1918. i kasnije bio je između ostalog i dobro poznavanje ruskog jezika. Kao zarobljenik pročitao je u logoru mnogo knjiga, osobito rusku klasičnu literaturu. Ovdje je prošao put od nacionalnog revolucionara do marksista. Dosta je čitao i političku marksističku literaturu, osobito G. Plehanova i V.I. Lenjina. Ali i kad se 1918. vratio u zemlju, iz Zagreba je tražio moskovske drugove da mu šalju literaturu o Sovjetskom Savezu, pomoću koje će, kako kaže, »...na konkretnim primjerima propagirati ideje sovjetske vlasti. Ona će dopuniti i razjasniti Lenjinovu knjigu *Država i revolucija*, koja je kod nas prevedena...«²⁵

22. AIHRPH, f. K1 MF-46/258, kut. 702

23. *Dimitrovac*, 15, svibanj 1937, br. 2

24. Ivan Očak, n.dj., 348.

25. Isto, 103

U svibnju 1920. godine u Zagrebu se pojavio Čopićev prijevod knjige V.I. Lenjina: *Imperijalizam kao najnovija etapa kapitalizma (popularna skica)*. Na knjizi je bilo napisano: »Izdanje socijal[ističke] ključare *Tucović* u Beogradu. Tisak Hrvatskog zavoda d.d.« Knjiga je stajala 16 kruna (4 dinara). Inače ta Lenjinova knjiga prvi put je objavljena u Sovjetskoj Rusiji 1917.

Druga knjiga koju je preveo i objavio Čopić u Zagrebu 1923. bila je knjiga Aleksandra Bogdanova: *Počelnica političke ekonomije*. Ova je izašla kao treći svezak *Marksističke biblioteke NRPJ*.

Sl. 80 – Vladimir Čopić, omiljeni komandant boraca XV. internacionalne brigade, Španjolska 1938.

Godinu dana kasnije, kao sekretar Oblasnog odbora NRPJ i Pokrajinskog komiteta KPJ, Čopić se bavio prijevodom Lenjinovih filozofskih radova. Prevodio je pojedine dijelove filozofskog rada V.I. Lenjina *Materijalizam i empiriokriticizam* koji je objavljen u Rusiji prvi put 1909. Pojedini dijelovi Čopićeva prijevoda Lenjinove knjige pojavili su se u tijeku 1924. u Krležinu časopisu *Književna Republika*. Tako su u broju za godinu 1924. objavljena najprije dva poglavlja pete glave Lenjinove knjige, pod naslovom *Najnovija revolucija u prirodnim naukama i filozofiji idealizma*. Sljedeća poglavlja 3. *Može li se zamisliti kretanje bez materije*, 4. *Dva pravca u savremenoj fizici i engleski empirizam*, 5. *Dva pravca u savremenoj filozofiji i njemački idealizam*, 6. *Dva pravca u s.f. i francuski fideizam*, 7. *Ruski fizičar i idealist*, 8. *Suština i značenje fizičkog idealizma* odštampana su u istom časopisu u brojevima 2,3,4,5-6,7,9,11. i 12. za godinu 1924. Uz ime prevodioca Vladimira Čopića rečeno je da on »sprema prevod čitave knjige«.²⁶

Međutim koliko se moglo utvrditi, V. Čopić čitavu knjigu nije uspio izdati zbog odlaska u emigraciju. Rukopis prijevoda cijele knjige nalazi se u Muzeju narodne revolucije u Novom Sadu. Koliko je poznato, godine 1932. kopija rukopisa umnožena je na steklografu za unutarnju partijsku potrebu.

V. Čopić je bio kasnije u Moskvi urednik izdanja djela V.I. Lenjina na jezicima narodne Jugoslavije. Naime, Izdavačka kuća inozemne literature u SSSR-u objavila je od 1933.

Sl. 81 — Učenici IV. raz. Senjske gimnazije (V. Čopić stoji prvi od desna), dvorište »Ožegovićanuma« godine 1905.

26. *Književna Republika*, veljača 1924, br. 2, 57.

do 1939. *Izabrana djela V.I. Lenjina*, a Čopić je ne samo uređivao ovo izdanje nego i prevodio pojedine dijelove iz djela klasika marksizma lenjinizma.

Trebalo bi provesti temeljito istraživanje svega onog što je i kada je V. Čopić ne samo napisao i preveo nego i na bezbrojnim mitinzima i zborovima izrekao, a što je zabilježila partijska i građanska štampa. Naravno, tome bi trebalo dodati i njegovo bogato dopisivanje koje je vodio kao partijski i politički funkcioner, kao predavač na KUNMZ-u i na raznim tečajevima što ih je organizirala Komiterna.

Njegova novinarska i prevodilačka djelatnost bila je naglo prekinuta u Moskvi za vrijeme staljinističkih čistki. Naime, nakon hitnog povratka iz Španjolske u Moskvu, čekajući konačnu odluku Komiterna što će dalje na kom području raditi, bio je zadužen da prevodi *Kratki kurs Historije Svesavezne komunističke partije boljševika*, koji je u to vrijeme slovio kao »osnovni udžbenik marksizma-lenjinizma.« Prevodio je zajedno s Josipom Brozom Titom, koji je u to vrijeme isto čekao da dobije mandat Komiterna za daljnje rukovodstvo KPJ. O tom zajedničkom radu imamo Titovo svjedočenje: »Zakačio me tada posao na uređivanju historije SKPJ(b), na kojem sam radio zajedno s Čopićem...«²⁷

Kasnije će Josip Broz Tito pričati Čopićevoj supruzi Sonji pri susretu u Beogradu da su se sastajali s Čopićem u Komiternovskom hotelu Lux svakog dana u njegovoj sobi. Kad je Tito jednog jutra došao, sreo je pred vratima Čopićeve sobe čistačicu koja mu reče: »Nema više Čopića, noćas su ga odveli.« Bilo je to 3. studenog 1938.²⁸ Tito je ovom dodao: »I ja sam optužen pred Kontrolnom komisijom da sam trockist. Moja navodna pripadnost trockistima »dokazivala« se jednim pasusom iz historije SKPJ(b) koju sam prevodio.... Prevodio sam zajedno s Čopićem. No kada je uhapšen Čopić-tek smo bili kod druge glave-ostao sam da radim sam...«²⁹

To je posljednje svjedočenje o Čopićevu stvaralačkom radu, i ujedno nestanku u staljinskim čistkama toga revolucionara, komunistu, prekrasnog čovjeka, koji će živjeti ne samo u sjećanjima potomaka nego i u djelima što ih je pisao kao čovjek, humanist i partijski novinar.

Vladimir Čopić als Journalist Zusammenfassung

In der reichen Historiographie über V. Čopić wurden seine publizistische Arbeit und seine Übersetzungen kaum erwähnt, darum wird in diesem Artikel dieser Mangel verbessert. An konkreten Beispielen beschreibt der Autor die redaktorische, journalistische, schöpferische und Übersetzungs-Tätigkeit von Vladimir Čopić, dem ehemaligen Schüler des Senjer Gymnasiums, welcher später ein hervorragender Funktionär Kommunistischer Partei Jugoslawiens und internationaler Arbeiterbewegung wurde.

27. Josip Broz Tito, Borba za razvoj KPJ između dva rata, Beograd, 24. ožujka 1977.

28. Prema potvrdi Sudskog odjeljenja Vojnog tužilaštva Vrhovnog suda SSSR (Autorova zbirka)

29. Josip Broz Tito, Borba za razvoj KPJ, 31.

Sl. 82 – Učenici Senjske gimnazije na proslavi dana maturanata, izložba likovnih radova Marijana Hrvoja, tvrđava Nehaj, 1982.

Sl. 83 – Radno predsjedništvo I. susreta Kluba maturanata Senjske gimnazije, od lijeva: Tomislav Prpić, Marijana Rivoški, Nikica Dizdar i Nikola Rivoški, tvrđava Nehaj 1981.

